

fagforening, senere funktionær. Fabrikken står som baggrund for meget i bogen, og forholdene på den skildres i form af drengens indtryk fra besøg hos faderen, vilkår og arbejdsind står tydeligt frem på siderne. Hovedparten af bogen er dog viet dagligliv i hjemmet. Vanskelighederne for en lille purk, når moderen må arbejde ude, forholdet til præsten, kost i hverdag og fest, den vandrende svend i besøg, klædedragt, møbler og husrum, grundlovsfest, arbejdet ved spisebordet med fagforeningens protokoller, begravelse, sorg og spekulationer. — Jul. Bomholts erindringer er et vægtigt bidrag til arbejderens historie i Danmark.

Vagn Dybdahl.

Fridlev Skrubbeltang: Den danske husmand. Husmænd og husmandsbevægelse gennem tiderne. II. (Det danske forlag, 1954), 367 s.

De samvirkende danske husmandsforeninger har nu udsendt det bebudede 2. bind af Fridlev Skrubbeltangs festskrift til 50-års jubilæet (om 1. bd. se: Jyske samlinger, ny række, II. bd., s. 188 f).

Når bogen måske i en vis forstand er knapt så levende som førstedelen, har det vel nok sin forklaring i, at det er en samtidshistorie, der bringes. Begivenheder og personer er endnu ikke kommet så meget på afstand, at det er muligt at tage alle træk med. Det er en ting — en anden og måske lige så vigtig er den sociale udjævning, som har fundet sted i de sidste 50 år. Ingen vover mere — i alt fald officielt — at bringe klassebestemte argumenter i marken mod rimelige og fornuftige reformforslag; den politiske diskussion er blevet mere saglig og for de fleste vel nok derved også mere farveløs. Til gengæld er den med hele sit indhold af moderne økonomi vanskeligere at gå til, og det fremgår klart hos Skrubbeltang, at de sidste fyre års arbejde i husmandsbevægelsen, har stillet andre krav til lederne end dem, der var nødvendige, da den sociale placering stod i forgrunden. Finest blandt den nye tids mænd står Jens Holdgaard, marquisen fra Give, der endog på et engelsk hotel blev forvekslet med Henry Ford.

I politisk henseende har husmændene væsentligst sluttet sig til Det radikale venstre og Socialdemokratiet samt i et vist omfang til Retsforbundet. Samarbejdets vigtigste resultat var i første omgang oktoberlovene af 1919 om udstykning af jorder fra len og stamhuse og jord i offentlig eje. Disse love bragte skred i udviklingen, og skildringen af forarbejderne til dem og deres virkning er blevet et naturligt tyngdepunkt i bogen. Udstykningen spiller i øvrigt i hele perioden, og forresten den dag i dag en betydelig rolle i husmandsbevægelsen. De vanskelige forhold under den store krise først i trediverne er et andet tyngdepunkt — en krise også for selve bevægelsen med den alvorlige konkurrence, den påførtes fra Landbrugernes sammenslutning.

Bredt beretter dr. Skrubbeltang om selve organisationens udvikling, om Sønderjyllands tilknytning, om skoler og presse. Gang på gang henvises til forbindelse med højskolen, der foruden en vis praktisk uddannelse gav den åndelige ballast. Aakjær og Skjoldborg skabte den digteriske baggrund, og et vidnesbyrd om bevægelsens kraft er det, at de ikke har fået egentlige efterfølgere. Agitation, som de skabte den, er ikke mere nødvendig.

Blandt det sidste århundredes mange folkelige bevægelser har husmændenes været en af de mest alsidige, hævder forfatteren, og det er sikkert rigtig. Socialt,

økonomisk og kulturelt har man evnet at drage den før så oversete samfundsklasse opad til et stade, hvor den virker som et naturligt led i samfundsmaskineriet.

Finn H. Lauridsen.

Vilh. la Cour: To Livslinier. (Haase, 1954.)

Med glimrende oplagthed har dr. la Cour fortsat sine erindringer i et bind om tiden 1902—20. Titlen er veltruffet, for bogen handler virkelig om en mand, der ikke kan få to stridige heste til at gå i spand, og som derfor får en noget ujævn ridetur. Den ene livslinie er den historisk-arkæologisk-videnskabelige, den anden er kampen for den danske og da ganske særligt den slesvigske sag. I dr. la Cours personlighed er spændingen mellem forskning og existens, mellem videnskabens betragtede og undersøgende, men »udenforstående« holdning og den handlende, bestandigt engagerede optagethed af dagens spørgsmål øget næsten til klimax, og bogen igennem bliver det derfor også sagt med stor tydelighed, at det »kald«, den levevej, d. v. s. den skolegerning, først i Lyngby, siden i Birkerød, som økonomisk gav forfatteren det nødvendige, i grunden var en plage; og — skønt det ikke bliver sagt, for selvmedlidenhed hører ikke til dr. la Cours udyder — man aner bag den åbenhjertige tilståelse tragedien i at prisen for at ride galop på to viltre heste på een gang var at finde levebrødet i noget, der ikke kunde tilfredsstille. Var det en plage at være lærer, så var det — derom kender jeg vidnesbyrd nok — dog ikke en plage at have la Cour til lærer, men det er måske en ringe trøst. Bogen handler om 20 års forskning og kamp. På begge livslinier er den fuld af skarpt tegnede portrætter: de historiske professorer Steenstrup, Fridericia og Erslev, museumsfolk som Møllerup og Hauberg — og især er skildringen af de arkæologiske voldstedsopmålinger under den sidstes ledelse uovertræffelig. Fra kamplinien kan nævnes billederne af H. V. Clausen, Harald Nielsen og de fleste betydelige sønderjyske førere. Bogens sidste del er en intenst genoplevet skildring af kampen for »flensborg-linien«, mod den yderliggående annektsionspolitik og mod den radikale regerings tilbageholdenhed. Her udfolder la Cours sans for dramatisk opsætning og beskrivelse sig rigtigt, og han ender med et stort, tit helt fortryllende historiemaleri, oplevet og genfortalt næsten som i en rus, af genforæningsbegivenhederne. Dr. la Cours evner som samtidshistoriker er ubestridelige; det gælder også når han skriver selvbiografi, og han undlader ikke at gøre dybt indtryk på den, der i mange henseender ved sig hjerteligt uenig i hans synspunkter. Jeg skulde tro, at mange af dem, der personligt har fulgt dr. la Cour i dette bevægede afsnit af hans liv, vil finde ham mere blid, mere forsonlig, mere »ydmyg« end ventet i denne bog. Sådan husker de ham næppe fra den tid, da slagene stod, og i virkeligheden gør han i sine erindringer afbigt for adskilligt, ikke overfor standpunkter, men overfor personer. Grundtvig taler et sted om at fyldes med den visdom, som ydmyghed er sjælen i, og hvorved ej hovmod hæfter. Det er ud af denne slags visdom, disse erindringer er skrevet. De undlader ikke at irritere, men de tvinger til respekt for mennesket bag standpunkterne.

P. G. Lindhardt.